

subjektive Logik. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

12. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 7: Grundlinien der Philosophie des Rechts oder Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Mit Hegels eigenhändigen Notizen und den mündlichen Zusätze. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

13. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 8: Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse 1830. Erster Teil. Die Wissenschaft der Logik. Mit den mündlichen Zusätzen. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

14. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 16: Vorlesungen über die Philosophie der Religion I. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

15. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 17: Vorlesungen über die Philosophie der Religion II. Vorlesungen über die Beweise vom Dasein Gottes. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

16. Hegels Theologische Jugendschriften nach den Handschriften der Kgl. Bibliothek in Berlin, hg. von Dr. Herman Nohl. Verlag von Mohr (Siebeck). – Tübingen, 1907.

17. Goglia, Suor R. La personalità di Dio in G. F. W. Hegel. Tesi di laurea. – LUMSA: Roma, 1963.

18. Lauer Q. Hegel's Concept of God. – Albany, 1982.

19. Ogiermann H. Hegel's Gottesbeweise. – Roma, 1949.

die Beweise vom Dasein Gottes. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

16. Hegels Theologische Jugendschriften nach den Handschriften der Kgl. Bibliothek in Berlin, hg. von Dr. Herman Nohl. Verlag von Mohr (Siebeck). – Tübingen, 1907.

17. Goglia, Suor R. La personalità di Dio in G. F. W. Hegel. Tesi di laurea. – LUMSA: Roma, 1963.

18. Lauer Q. Hegel's Concept of God. – Albany, 1982.

19. Ogiermann H. Hegel's Gottesbeweise. – Roma, 1949.

Zavidnyak B. T., PhD, candidate of philosophical sciences, Ukrainian Catholic University (Ukraine, Lviv), zavidnyak@gmail.com

Theodicy of Georg Wilhelm Friedrich Hegel

This article examines Georg Wilhelm Friedrich Hegel conceptual understanding of the proofs for the existence of God. It also interprets the differences in theodicy between the positions Hegel and Kant are compared. It traces the evolution of this theme pursuant to the metaphysical studies of Moderns Philosophy. The concept of God in the philosophy of Schelling is considered by exploring the nature of the relations between the transcendent sphere of God and the spiritual world of the human person. The transcendence is understood as an ontological category, being discussed in connection with the key themes of Christian philosophy, such as time and eternity, person and history, creation and God etc. From the point of view of historiography, the role of the book «Vorlesungen über die Beweise vom Dasein Gottes» by Hegel is highlighted.

Keywords: The God, Ideas, proofs for God, ontology, Metaphysics, Theodicy, Natural Theology, transcendence, Truth, contemplation.

* * *

References

1. Geg'el' G'. V. F. Osnovy filosofii' prava abo pryrodne pravo i derzhavoznavstvo / Per. z nim. R. Osadchuka ta M. Kushnira. – Kyi'v: «Junivers», 2000.

2. Gegel' G. V. F. Filosofija prava / Per. s nem. B. Stolpnera i M. Levinoj. – Moskva: «Mysl'», 1990.

3. Gegel' G. V. F. Jenciklopedija filosofskih nauk – Logika, T.1. – M., 1974.

4. Gegel' G. V. F. Filosofija religii v dvuh tomah / Per. s nem. M. Levinoj (T.1), P. Gajdenko, M. Levinoj, A. Mihajlova (T.2). – Moskva: «Mysl'», 1976–1977.

5. Gegel' G. V. F. Nauka logiki, T.1. – Moskva: «Mysl'», 1970.

6. Il'in I. Sobranie sochinenij: Filosofija Gegelja kak uchenie o konkretnosti Boga i cheloveka, T.1. Uchenie o Boge, T.2. Uchenie o cheloveke. – Moskva: «Russkaja kniga», 2002.

7. Hegel G. W. F. Vollständige Ausgabe durch einen Verein von Freunden des Verewigten: D. Ph. Marheineke, D. J. Schulze, D. Ed. Gans, D. Lp. V. Henning und and. 18 Bd. (in 21 Buchen). – Berlin, 1832–1845.

8. Hegel G. W. F. Sämtliche Werke, hg. von Lasson und Hoffmeister, 26 Bd. – Leipzig, 1911 ss.

9. Hegel G. W. F. Sämtliche Werke. Jubiläumsausgabe, hg. H. Glockner, 36 Bd. – Stuttgart, 1927–1940.

10. Hegel G. W. F. Glauben und Wissen oder Reflexionsphilosophie der Subjektivität in der Vollständigkeit ihrer Formen als Kantische, Jacobische und Fichtesche Philosophie // Hegel G. W. F., Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 2: Jenaer Schriften 1801–1807. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

11. Hegel G. W. F. Wissenschaft der Logik // Hegel G. W. F., Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 6: Wissenschaft der Logik II. Erster Teil. Die objektive Logik. Zweites Buch. Zweiter Teil. Die subjektive Logik. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

12. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 7: Grundlinien der Philosophie des Rechts oder Naturrecht und Staatswissenschaft im Grundrisse. Mit Hegels eigenhändigen Notizen und den mündlichen Zusätze. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

13. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 8: Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse 1830. Erster Teil. Die Wissenschaft der Logik. Mit den mündlichen Zusätzen. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

14. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 16: Vorlesungen über die Philosophie der Religion I. Hg. von Eva Moldenhauer und Karl Markus Michel. – Frankfurt a. M., 1969–1971.

15. Hegel G. W. F. Werke in 20 Bänden mit Registerband – Bd. 17: Vorlesungen über die Philosophie der Religion II. Vorlesungen über

УДК 141.32(430)

Мазур М. О.,

магістр кафедри філософії, Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпро), mazur.marina92@gmail.com

ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ В ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ КАРЛА ЯСПЕРСА

Розглядаються основні поняття екзистенціальної філософії Карла Ясперса (екзистенція, трансценденція, комунікація). Вони є модусами існування людини, що направляють нас до виявлення своєї унікальної людської самості, до розуміння своєї сутності, через прихований зміст екзистенціалі людського буття, в яких розгортається вся гамма людських переживань, «граничних станів». Адже кожна окрема особистість унікальна і неповторна. Вона є окремим індивідуальним буттям – екзистенцією. Людське існування не визначається зовнішніми факторами, а тільки індивідуальністю людини. Існує прями́й зв'язок між екзистенцією і свободою, але незважаючи на це, екзистенція залишається при цьому відкритою для трансценденції. Свобода є ключовим екзистенціалом в людській свідомості і перебуває на межі між екзистенцією і трансценденцією, яка в свою чергу знаменує вихід за власні межі і пошук життєвого орієнтуру. Особистісне буття – вважатися справжнім, коли воно наповнене екзистенціальним змістом і знаходить своє вираження в повній мірі тільки в «справжній» міжособистісній комунікації, яка виступає своєрідною «терапією душі».

Ключові слова: екзистенція, свобода, буття, трансценденція, гранична ситуація, сенс життя, комунікація.

До критичних рубежів підійшов розвиток техногенної ситуації і визначилися кордони цивілізаційного росту. Особливого значення це набуло в другій половині ХХ–го століття з появою глобальних проблем. До глобальних проблем техногенної цивілізації, можна віднести проблеми, які охоплюють всі сфери людської життєдіяльності і поставили під загрозу людське існування. В глобальних масштабах, гострою проблемою сучасності є проблема екології. На сучасному етапі розвитку техногенної цивілізації, діяльність людини вносить руйнівні зміни в біосферу Землі. Екологічна катастрофа, що загрожує планеті, задля забезпечення коеволюції людини і природи і потребує принципово

нового стратегічного рівня діяльності і розвитку людства, як в науково-технічному так і в соціальному напрямках. Також необхідно звернути увагу на не менш важливу проблему сучасності – антропологічну кризу. В сучасному світі набуває глобальних масштабів – проблема відчуження. Людина стає чуждою самій собі, своїй діяльності. І тому з'являється необхідність збереження людини, як особистості і біосоціальної структури в умовах всесторонніх процесів відчуження, які зростають в техногенну епоху.

Особливе місце у ХХ-му столітті серед багатьох філософських течій належить екзистенціалізму. Екзистенціалізм виник в 20-і роки ХХ-го століття в Німеччині, і є одним із знакових напрямків сучасної філософії поряд з психоаналізом, персоналізмом, філософською антропологією і іншими течіями. Його поява була обумовлена прагненнями зрозуміти людину, її сутність, акцентуючи увагу на емоційній глибині особистісних переживань в такі перехідні періоди, коли вона перебуває в граничних ситуаціях і здатна протистояти ситуації, не перекладаючи ні на кого свою відповідальність.

Гранична ситуація фіксує кризові стани людського існування і актуалізує особистісне начало людини. Така актуалізація проявляється в загостренні самосвідомості і переосмисленні сенсу життя. Ці ідеї отримали свій розвиток в працях Карла Теодора Ясперса – німецького філософа і психіатра, одного з засновників екзистенціалізму. У мозаїчності філософського дискурсу серед безлічі представників екзистенціального мислення саме К. Ясперс пропонує оригінальний шлях пошуку ціннісних орієнтирів, актуалізації екзистенціалів, в розкритті сутності явища «людина на межі». В наш час глобальна історична ситуація є «граничною», оскільки можлива гибель людства і його виживання. Людство не абстрактно, а реально опинилося перед загрозою смерті. І тому людство повинно прагнути до високого життєвого пориву, критичної рефлексії, активності, ініціативності, до боротьби з ірраціональними прагненнями. Проблема людини є центральною в філософській рефлексії Карла Ясперса і дозволяє нам розгорнуто поглянути на суб'єктивні екзистенціальні параметри в рамках суспільних процесів. Людина повинна усвідомити свою невіддільність від людства. Ситуація, в якій знаходиться людина, завжди окреслена визначеними кордонами, незважаючи навіть на те, що її життєві обставини унікальні, вони теж обмежені. В існуванні людини і різноманітні людських проявів Ясперс намагається побачити і зрозуміти сутність становлення буття. Ясперс наближається до свідомості людини, до самого людського буття, задля того, щоб філософське дослідження в вивченні різноманітних видів діяльності свідомості в рамках різноманітних культурно-історичних форм не виглядало, як «гра» абстрактними поняттями. В екзистенціально-філософських поглядах Ясперса відображена соціально-історична, світоглядна криза, яка відповідає сучасній ситуації і підкреслює особливий статус, затребуваність і значимість його ідей в реаліях сьогодення.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали праці таких зарубіжних дослідників: Charles F. Wallraff [3], Kurt Salamun and Gregory J. Walters [2]. А також вітчизняних вчених: П. П. Гайденко [6; 7],

Н. С. Мудрагей [10], О. Б. Белозьорова [4], О. Р. Бурханова [5], Н. М. Мерзлякової [9], Ю. В. Перова [11], О. В. Перцева [12], Л. М. Демченко, К. В. Карпєвої, Ю. С. Осипової [8] і все-таки багато граней даної проблематики ще залишаються не дослідженими, не розкритими і вимагають більш детального розгляду при подальшому вивченні. Фундаментальну базу дослідження складають праці К. Ясперса, зокрема: *Philosophy of Existence* [1], *Вступ до філософії* [17], *Сенс і призначення історії* [16], *Всесвітня історія філософії* [18], *Філософія. Філософське орієнтування в світі* [19], *Розум и екзистенція* [20] та ін.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі здійснена історико-філософська реконструкція проблеми існування людини в контексті екзистенціальної філософії Карла Теодора Ясперса. Розширено горизонт розуміння того, що є особистість в рамках власного існування, отримано відповіді на питання, щодо розкриття людиною своєї глибинної природи, усвідомлення своєї цінності, пошуку і виявлення своєї унікальної людської самості безпосередньо через виділення екзистенціалів власного людського буття. Кожна окрема особистість унікальна і неповторна. Акцентована увага на тому, що людина є суб'єктом, а не об'єктом пізнання і реалізує себе, як окреме індивідуальне буття (екзистенцію), в свідомості якої свобода, як екзистенціал, має непередметну, спонтанну природу і існує на межі між екзистенцією і трансценденцією. Встановлений прямий зв'язок між екзистенціальною свободою і відповідальністю, яка реалізується в «справжній» міжособистісній комунікації. Відповідальність особистості, направлена на соціум, на комунікацію (діалог) між людьми, а не на саму себе в егоїстичному розумінні.

Також в роботі: обґрунтовано теоретичні основи дослідження у творчості Карла Ясперса; визначено місце людини і її екзистенції у філософії Карла Ясперса; представлено особливості комунікації і трансценденції у вченні Карла Ясперса; зроблено висновок про те, що справжність існування пов'язана з дуже глибокими почуттями, переживаннями, які сприяють перетворенню, самовдосконаленню особистості і тому все-таки важливо направляти всі свої вольові зусилля в даному напрямку задля того, щоб залишатися справжньою особистістю, повернутися до своєї первинної сутності, зберігаючи при цьому властиві кожній окремій людині її індивідуальні якості, але суб'єкт наперекір собі і навколишньому оточенню прагне відгородитися рольовими «масками» від реального світу.

Метою даної статті є дослідження проблеми існування людини в екзистенціальній філософії Карла Теодора Ясперса.

Висунута мета обумовлює вирішення наступних дослідницьких завдань: представити теоретичні основи дослідження екзистенціально-філософських поглядів Карла Ясперса; розкрити методи дослідження екзистенціального змісту проблеми існування людини в творчості Карла Ясперса; виявити особливості існування людини в екзистенціальній філософії Карла Теодора Ясперса; виділити в загально – теоретичному контексті модифікацію «людина на межі» в філософсько-екзистенціальних поглядах Карла Ясперса; визначити місце комунікації і трансценденції в антропології Карла Ясперса.

Методологія дослідження. У процесі дослідження та обробки матеріалів використовувалися такі методи: аналітичний – призначений для більш глибокого і змістовного вивчення першоджерел; діалектичний, що дозволяє виявити протиріччя та єдність поглядів Карла Яспера на людське буття; екзистенціальний метод дозволяє виявити і розкрити зміст екзистенціальів людського буття; компаративний – допомагає виявити спільні і відмінні риси у поглядах мислителя; герменевтичний метод дозволяє інтерпретувати тексти Карла Яспера.

Філософія Яспера присвячена одній проблемі – проблемі людини, і звернена до кожної людини. Багатоскладова конструкція його вчення побудована з метою визначити способи існування людини і виявити те існування, яке є її справжнє самобуття – глибинне ядро людської особистості. Дж. Р. Коллінгвуд стверджував: «Філософія – не заповідник для професійних філософів, а справа кожного» [10, с. 144].

Як стверджує дослідник О. Р. Бурханов: «Більшість людей проживають життя, перш за все сприймаючи його, як своє наявне буття. Існування «в світі» є життя в натовпі, слідування загальноприйнятим цінностям і стандартам, ідеологічним стереотипам, масовій моді і таке ін. Сучасна людина сприймає стан такої уніфікованості за благо і зручність. Але споконвічний сенс і пафос буття, розкривається людині лише в моменти кардинальних, життєвих потрясінь – граничних ситуацій, їх переживання і усвідомлення (хвороба, смерть, боротьба, вина і т.ін.)» [5, с. 5]. Карл Яспер в свою чергу говорить про те, що «екзистенціальна ситуація» це саме те, що визначає унікальність кожної конкретної людської долі, окреслюючи її історичну значимість, з акцентом на внутрішніх переживаннях особистості, де наявне буття (емпіричне «я») зіштовхується зі спонтанною дійсністю. Як стверджував мислитель: «ситуація стає граничною ситуацією, – якщо вона пробуджує суб'єкт до екзистенції через радикальне потрясіння його існування» [19, с. 79].

Філософствування Яспера направлене на нашу дійсність і є її функцією, яка направлена на мислительні новоутворення, динамічний розвиток, що бере свій початок в житті людини і подається, як меседж, спрямований до кожної окремої особистості. Карл Яспер протиставляє філософствування про предметний світ своїй персонально-антропологічній філософії.

Філософія К. Яспера націлена на визначення, розкриття, а також характеристику людських принципів, форм конститування світу, яким повинна підпорядковуватися вся діяльність людини, незалежно від специфіки і напрямку.

Дослідниця Н. М. Мерзлякова у своїй монографії в загальному вигляді представила визначення, в якому відобразила характерні риси і особливості напрямку: «екзистенціальна філософія генетично і типологічно належить до «некласичного» типу філософствування, який виник, як реакція на кризу колишньої філософії «абстрактних сутностей» і прагнув протиставити їй себе в формі «філософії існування». Звідси випливає насторожене, часом і негативне, ставлення до всього загального, наприклад, суспільної життєдіяльності людей або історичної реальності, оскільки вони трактуються, як несправжні і відчужені від сутності людини. Екзистенціальна філософія постала, як

свого роду різновид «філософії життя», в якій життя інтерпретоване в своєрідній формі «екзистенції», що володіє самоцінністю і самоцілісністю. Поняття «екзистенція» в екзистенціалізмі ХХ-го століття завжди позначає «буття людини», але не в якості предмета або об'єкта дослідження, а в якості властивій людині, в її неповторності і унікальності способу буття, процесу існування, процесуальності, як такої, зрозумілої зсередини [9, с. 47–48].

Карл Ясперс виходить за межі науки і визначає специфіку і самостійність філософії, наголошуючи на її незалежності, як духовній формі діяльності, тим самим підкреслює, виключно філософський підхід до тлумачення людського буття і його пізнання.

Дослідник Ю. В. Перов, спираючись на ідейне підґрунтя мислителя стверджував, що «життя», як предмет роздумів філософії життя ХІХ-го століття, трансформувалася в «екзистенцію», як предмет творчих пошуків філософії існування ХХ-го століття, де екзистенція розуміється, «як глибинний, абсолютно неповторний і інтимний спосіб людського існування» [11, с. 15].

Особистість вписана в структуру суспільного життя і повинна підпорядковувати своє життя загальноприйнятим суспільним нормам. К. Ясперс розмірковуючи над сучасним положенням людини, розглядає його, як форму масового існування і стверджує, що стан в якому знаходиться людина є для неї загрозливим. Таким чином вона втрачає свою неповторну індивідуальність, самостійність і потрапляє під вплив несправжніх форм існування. Він намагається захистити окремого індивідуума, задля того, щоб він не втратив свою субстанцію, екзистенціальну основу в межах масового суспільства. К. Ясперс стверджує, що «екзистенція, не може бути «знайдена» в зовнішньому світі, бо екзистенція є свобода, а «свобода, якщо її роблять предметом, вже не свобода» [20, с. 279]. Філософ розмірковує про фундаментальний зв'язок екзистенції і свободи, непізнаності їх науково-теоретичними засобами. «Прояснення» екзистенції не має свого об'єкта для дослідження, воно має справу з екзистуючою людиною, в процесі її становлення. Конкретного індивіда не можна виводити з чогось іншого, крім нього самого, він сам є безпосередня основа всіх речей. Розуміння цього приводить нас до свободи, яка в цій тотальній залежності повністю виявляє себе. Людина знаходить в собі те, що вона не знаходить ніде в світі: щось непізнане, недоведене, завжди непередметне, те що вислизає від будь-якої дослідницької науки. Це і є свобода і те, що з нею пов'язано. Спонтанність свободи означає, що вона є трансцендентальна причина самої себе [5, с. 6].

На думку Карла Яспера: «свобода – це завжди екзистенціальна свобода, тобто фундаментальний екзистенціал людського буття» [15, с. 448]. Людина, за розміркуваннями К. Яспера, рухається в напрямку від простого буття, перебуваючи під впливом інстинктів і природних спонукань, суспільних норм і т.д. до екзистенції, в якій розкривається вся сутність людського буття. Головним відмінним принципом екзистенції є можливість робити власний вибір, який коріниться в свободі. Вона може підтвердити свою дійсність і справжність лише, як прояв свободи. Свобода виступає

не свавіллям, яке не має меж, а автономією. Людська самість виступає головним законодавцем, що затверджує закони і виступає не універсальним розумом І. Канта і не всезагальною волею Ж. Ж. Руссо, а конкретним людським індивідуумом, за яким залишається вирішальний і остаточний вибір.

Дослідниця П. П. Гайденок говорить про те, що «екзистенція – це те, що не може ніколи стати об'єктом, і тому не є предметом не тільки наукового пізнання, а й філософського споглядання. Перше схильне ототожнюватися не з наявним емпіричним сущим, в кращому випадку – з «свідомістю взагалі», а друге – з духом. Екзистенція не може бути «знайдена» серед предметного світу, бо екзистенція є свобода. Саме у свободі корениться буття самості [7, с. 13–14].

С позиції всезагального плану людина, в якості екзистенції, не може визначатися, а повинна бути спрямована на саму себе і шукати пояснення і відповіді на головні свої запити в самій собі, виходячи із своєї одиничної специфічної історичної ситуації. В своїй цілісності, свободі, невимовності екзистенція не може бути детермінована.

Дослідник О. В. Перцев вважає, що «особливість екзистенціалізму Карла Яспера полягає, в детальному опрацюванні питання про перехід людини від «існування в світі» до «справжнього існування», до екзистенції» [12, с. 91]. Екзистенція значить те, що може і повинно бути. Прояснення екзистенції має справу з екзистуючою людиною лише в її становленні. Екзистенція не підпорядковується чітко визначеним правилам і законам і не може бути пізнана за допомогою загальних понять, вона є одиничним неповторним буттям і першоосновою свого власного «Я», яке може бути реалізоване лише в свободі.

Як стверджує у своєму нарисі дослідниця Н. С. Мудрагей: «екзистенція – це індивідуальне, одиничне, конкретне, історичне буття кожної людини. Але екзистенція дана людині на відміну від інших способів осяжного тільки як можливість. Істинне призначення людини – реалізувати себе, як екзистенцію. Екзистенція в філософії Яспера покликана вказати нам на глибини справжнього людського буття – на те джерело, де ми повинні знайти свою унікальну людську самість і побачити її зв'язок з Іншим – з світом, з іншою екзистенцією, з трансценденцією. Екзистенція наділяє сенсом всі інші способи осяжного, вона – як би вісь, навколо якої крутиться все значуще для нас. Екзистенція не може бути предметом науки, навіть таким чином, вона отримує екзистенціальне висвітлення в таких термінах, як свобода, творчість, спонтанність, історичність, але і вони не вичерпують усього обсягу поняття, а тільки підводять людину до розуміння необхідності все нового і нового здійснення своєї самості» [10, с. 152].

Справжня самість залишається схованою під покривом лише зовнішніх зв'язків буття. Екзистенція є свобода. Саме в свободі корениться буття самості. Спонтанність свободи, як атрибут екзистенції не виводиться, але саме вона на думку К. Яспера виходить за межі і зіштовхується з трансцендентним. Головною особливістю екзистенції дослідник О. Р. Бурханов у своїй праці говорить про те, що «екзистенція є власне існування людини, яке не визначається нічим зовнішнім – тільки її індивідуальністю. В силу цього екзистенція кожної

особистості унікальна, тому наука з її узагальненнями не може її зафіксувати і описати за допомогою понять. Унікальність і неповторність екзистенції така, що вона взагалі не може бути виражена в мові, оскільки будь – яке слово вже узагальнює. З тієї ж самої причини абсолютно неприпустимо виводити екзистенцію з родових властивостей людини, з її природи або сутності. Екзистенція, як феномен буття переживається. Але оскільки вона переживається, вона розуміється. Більш того, вона розуміється саме в переживанні. Якщо ми захочемо відсторонитися від переживання, спробуємо подивитися на неї, як на об'єкт, у нас нічого не вийде. Власну екзистенцію не можна передати іншій людині, її не можна переказати, як, скажімо, переказується математична формула. Тому екзистенцію не можна тільки знати, її треба «пропускати через себе» і в такій формі відчувати і розуміти. Екзистенція проявлюється тільки розумом, а розум знаходить свою змістовність лише в екзистенції. Подібно до того, як буття є щось більше, ніж тотальність сущого, буття людини – щось більше, ніж сукупність способів її історичного існування» [5, с. 5–6].

Екзистенція і розум за Яспером пов'язані один з одним. Розум виявляє свою змістовність тільки в екзистенції, а екзистенція проявляє себе в повній мірі тільки в розумі. Екзистенція, що «втратила розум» сама по собі заснована на почуттях, переживаннях, свавіллі опиняється перед загрозою, яка може проявитися в насиллі. Розум, який в свою чергу втратив екзистенціальність, втрачає свою історичність, життєвість, індивідуальність. Вони є полюсами нашого буття і повинні співіснувати лише разом. К. Яспер вважає, що саме «екзистенціальне прояснення», «висвітлення», яке відбувається у житті людини в «граничних ситуаціях», возвеличує нас до справжнього буття і при цьому розкриває всю трагічність людського існування. Саме в «граничній ситуації» людина починає розуміти, що в її житті важливо, а що ні [8, с. 34]. Людина завжди перебуває в якійсь конкретній ситуації, однак трапляються ситуації, які Яспер називає «граничними», що пробуджують нас до розуміння своєї екзистенції, свого покликання, що дозволяють нам хоч на деякий час звільнитися від відволікаючих нас від нас самих сторонніх факторів, від шумної і швидкоплинної буденної метушні, від якої в світі неможливо нікуди втекти.

В своїй праці «Філософська віра» Карл Яспер робить акцент на тому, що «справжня цінність людини полягає не в роді або типі, до якого вона наближається, а в історично одиничній людині, яка не може бути замінена і заміщена» [15, с. 453]. Яспер в своїй філософії намагається подолати, протипоставити суб'єкт об'єкту і взагалі розгляд і розуміння світу відбувається в вимірі суб'єкт–об'єктних відносин. З цією метою він вводить поняття «осяжне». Осяжне виступає в якості об'єднуючого фактора і паралельно є предметом філософської віри. Філософська віра, на думку Яспера, вільна від висновків і різноманітних догм і перебуває в постійному русі, в постійному обґрунтуванні своїх істин на основі досвіду.

В екзистенціально–філософському вимірі Яспера: «людина, оскільки вона не просто є частиною світу, але може вільно бути самою собою, вона є можливою екзистенцією» [19, с. 106]. «Можлива екзистенція» –

це відчуття нами зв'язку з тими глибинами буття, які знаходяться за межами емпірично об'єктивного наявного буття, свідомості взагалі і духу. Ця наша сутність проявляється: 1) в незадоволеності – людина постійно відчуває невідповідність своєму наявному буттю, своєму знанню, своєму духовному світу; 2) в безумовному, якому як справжньому самотуттю, підпорядковується її наявне буття; 3) в прагненні до єдиного, яке в своїй основі є буття і вічність; 4) в свідомості незбагненного спогаду, ніби вона також розповідає про Творіння або ніби може згадати те, що вона споглядала до буття світу; 5) в свідомості безсмертя, але не як продовження життя в іншому образі, а як знищуюча час укриття і вічності [15, с. 426–427].

На думку Ясперса до справжнього буття приводить «паріння в ситуації і в думці». Людина не повинна зв'язувати себе з якою-небудь однією конкретною можливістю і повинна визначити і зайняти відповідну позицію до будь-якої певної форми екзистенції. Вона прагне піднятися до буяючого самотуття. «Людина залишається вірною справжньому буттю, – говорить Ясперс – поки ніде не закріпилася і ні в чому не погрузла». Мислення, по своїй суті, є паріння. Паріння повинно оберігати думку від закостенілого стану в певній системі, а людину від стану затиснутості в певній життєвій екзистенції. Тільки в стані паріння вона є господарем своїх думок і свого положення, залишаючись при цьому відкритою до пізнання трансценденції своєї власної безумовності в світі. «Екзистенція є існуюча в нас основа, а розум – зв'язок всіх виявлених, «висвітлюючих» засобів «осяжного». Розум і екзистенція невіддільні одне від одного» [20, с. 308].

«Буття, яке не є не тільки суб'єкт, не тільки об'єкт, яке в розщепленні на суб'єкт і об'єкт присутнє і в тому, і в іншому, ми називаємо осяжним. Прорив до осяжного можна зробити лише за допомогою трансцендування до нього. Існує два види осяжного: «осяжне є або буття саме по собі, яке нас охоплює, або воно буття, яке є ми. Буття, яке охоплює нас, називається світом і трансценденцією». «Буття, яке є ми, називається існуванням, свідомістю взагалі, духом або екзистенцією» [15, с. 424–425].

На думку Карла Ясперса в цілому буття не можна пізнати. Все, що виходить за межі подібного екзистенціального засвоєння, становить лише фальсифікуючу об'єктивацію. Будь-яке схоплювання, розуміння абсолютного є лише мигтєва зустріч, яка постійно зазнає поразки. Універсальний крах – це одвічна проблема всякого буття. За допомогою екзистенціальної переривчастості виключається кінцева єдність людська, що проявляє себе в комунікації і передається від людини до людини, точно так само неможливо дійсне єднання людини з трансценденцією. Карл Ясперс в своїй праці: «Всесвітній філософії історії» говорить про те, що «екзистенція є протилежністю і протистоїть трансценденції в той же час вона безкінечно прагне до неї, незважаючи на їх характерні відмінності, вона є непередметним існуванням, яке недоступне пізнанню. «Я існую не просто, як буття, але як буття, яке відноситься до себе самого і тому до своєї трансценденції» [18, с. 114].

А дослідниця Н. М. Мерзлякова у своїй монографії стверджує, що «екзистенція – це те внутрішнє ядро, яке складає сутність людини і яке людина глибоко розуміє за умови справжнього усвідомлення самої

себе. Тому вона неодмінно вільна і безумовна в своїй глибинній сутності». Тобто екзистенція безпосередньо пов'язана з історичністю. Але що вона собою являє? Який її сутнісний сенс? В екзистенціальній філософії історичність інтерпретується в якості фундаментальної характеристики екзистенції, як справжнього існування людини в її унікальності, незавершеності, відкритості. У наявності існує «дві історичності»: перша – екзистенціальна історичність власного буття людини (вона і стала головним предметом інтересу в філософії існування), а друга – історичність тієї ситуації, в якій людина перебуває і діє [9, с. 52].

К. Ясперс в своїй роботі «Вступ до філософії» підкреслює, що «в якості екзистенції ми є справді самими собою в нашій історичності» [17, с. 35]. «Незавершеність людини і її історичність – одне і те ж» [13, с. 242]. Відтворення людиною структури власного буття схильне до постійних історичних змін. Окрема особистість постійно опиняється перед необхідністю знову конструювати саму себе. Крім того, форми, що конститууються суб'єктом і норми не мають тієї окремо одні від одних загальнозначимості, яку вони здобувають в трансцендентальній філософії, що завжди пов'язані безпосередньо з суб'єктом і мають сенс і значення тільки для нього. Для «висвітлення екзистенції» мають велике значення екзистенціальна історичність, справжня комунікація, свобода і філософська віра. Найважливіша характеристика екзистенціальної історичності – тимчасовість, оскільки людина існує тільки в часі і вкорінена у всіх його вимірах. Людина завжди перебуває в ситуації, що є наслідком духовної епохи, традиції, в той же час ця ситуація неодмінно впливає на майбутнє. Історичність висвітлює конкретну ситуацію екзистенції. Її людина усвідомлює під кутом зору неповторності і унікальності. Більш того, людина разом з тим усвідомлює і свою обраність, оскільки нікому іншому не дано пережити її ситуацію. В результаті відбувається усвідомлення людиною історичності свого власного існування: минуле (традиції, досвід, історія свого народу, як фундамент ситуації) – нинішнє (сама ситуація, в якій перебуває екзистенція) – майбутнє (незавершеність, відкритість, нескінченність можливостей самої екзистенції). Екзистенціальна історичність є неповторність, однократність людської особистості, яка кінчна за своєю природою. Виділяються два види кінчності: біологічна кінчність (людина – смертна, вона вмирає, як все живе), і екзистенціальна кінчність, тобто людське буття є завжди «буття з іншими», в якому кожен обмежений іншим і в той же час сам обмежує іншого; більш того людина абсолютно точно знає, що її життя завершиться. Незважаючи на це, людина знає і інше – вона усвідомлює принципову незавершеність свого буття: «лише кінчність людини не може завершитися. Тільки кінчність людини і вписує її в історію, в якій вона хоче стати тим, чим вона може бути. Незамкнутість – знак її свободи» [9, с. 53]. Людина шукає порятунку в досягненнях науки і техніки, в підтримці з боку суспільства від неминучих у житті небезпек і катастроф. Ні суспільство, ні держава, ні церква – говорить Ясперс – ніколи не забезпечували і не забезпечують людині абсолютного захисту і надійності, уявлення про які у неї склалися оманливі, нав'язні умовним благополуччям спокійних, але недовгих часів.

Як стверджує Карл Ясперс: «Ми суть тільки те, що ми суть, тільки разом з усім своїм минулим. Ми не можемо відштовхнути його, не втративши самих себе. Ми повинні якомога глибше зрозуміти і засвоїти його, для того щоб стати самими собою. Ми не повинні вписувати себе в окреслені ним контури. Але ми повинні прорватися кризь нього до джерела, з якого виростає і все майбутнє» [18, с. 84].

Є такі ситуації, – говорить дослідниця Н. М. Мерзлякова – перед обличчям яких кінцеве буття людини проявляється з усією очевидністю, у всій його повноті і які роблять несуттєвою всю повсякденність людини – це «граничні ситуації» (смерть, вина, страждання). Вони виникають тоді, коли у людини вибито ґрунт з–під ніг, коли вона втратила цілісність власної особистості. Вони дозволяють людині усвідомити свій стан «на межі». Трансценденція, є своєрідною межею екзистенції: екзистенція немає і не буде без трансценденції. Виходить, що людина не усвідомлює межі своєї екзистенції з власної волі, а прислухається до трансценденції, втрата якої веде неминуче до втрати екзистенції. Екзистенція є єдиним відгомном трансценденції в іманентному світі, трансценденція ж перетворює екзистенцію з егоїстичного «Я» в особисте «Я», в якому відбувається злиття індивідуальної волі з вищою волею. Карл Ясперс виділяє ситуації двох видів: несвідомі, вплив яких людиною не усвідомлюється, і усвідомлені, наявні ситуації. Другі вимагають від людини певної поведінки, оскільки вони вказують кордони її можливостей [9, с. 54].

Граничні ситуації дозволяють побачити людське буття в його загубленості, доведене до стану найбільшого рівня напруженості його існування. І це є ключовим моментом, оскільки людське буття вже з самого початку знаходиться в стані загубленості і відданості світу, воно не може возвеличити себе до стану екзистенційного існування, це відбувається за рахунок власних сил. До цього воно повинно бути примушено, що і відбувається в тому відчутному досвіді, в якому особисте буття «вписане» в граничну ситуацію. «Побачити ситуацію означає почати опановувати її, а звернути на неї пильний погляд – вже боротьбу волі за буття. Якщо я перебуваю в пошуку духовної ситуації часу, це означає, що я хочу бути людиною до тих пір, поки я ще протистою людському буттю, я розмірковую про його майбутнє і його втілення, але як тільки я сам стаю ним, я намагаюся подумки реалізувати його за допомогою з'ясування фактично схопленої ситуації в моєму бутті» [14, с. 301].

Якщо проводити аналогію, то можна сказати, що трактовка поняття екзистенції, як самотуття суб'єктивності близька розумінню Серена К'єркегора. Трактовка Ясперса втілена в понятті екзистенції і комунікації розриває замкнуту к'єркегоровську монаду людської особистості і пов'язує її, як з іншими людьми, так і з трансцендентною сферою абсолютного. Мартін Гайдеггер говорить, що Карл Ясперс розуміє Dasein, як тілесно – душувне дійсне буття людини, яке виступає осередком для втілення і дії власної дійсності, тобто екзистенції.

Людина є необ'єктивованою в емпіричному сенсі істотою, – говорить дослідниця П. П. Гайдено – тому до неї не можна застосовувати зовнішні розумові положення і досвід, з нею необхідно взаємодіяти, як з екзистенцією, яка саме в спілкуванні розкривається повністю [7, с.

10]. Розум є способом зв'язку всіх модусів осяжного і контролює цілісність всього суцього за допомогою своєї відкритості, дієвості, співучасті, зацікавленості в пізнанні. У прагненні до єдності, виключаючи помилки, розум вимагає «безмежної комунікації, він сам – тотальна свобода до комунікації». Єдину дійсність, яку може опанувати людина, є з'єднання довіри і розуміння свого світу зі світом іншої людини. У діалозі, заснованому на любові, знаходиться «шлях до істини, який губиться в ізоляції, в упертості, в свавіллі, в замкненій самотності». Людина не може об'єктивно володіти єдиною і вічною істиною в конкретний час, тому наявне буття можливо лише в співтоваристві з таким же іншим буттям, в якому екзистенція можлива спільно з іншою екзистенцією, а «комунікація являє собою образ відкриття істини в часі». Прагнення до уявного задоволення від осягнення абсолютної істини, до самотності, в ім'я віри в Бога, призводить до замкнутості людини в собі, відсутності любові, недовіри до діалогу. Такому прагненню «протистоїть філософська віра, яку можна назвати також вірою в комунікацію». В ній проявляють свою силу два основні твердження, які свідчать, що істиною є те, що нас єднає, а «в комунікації приховані джерела істини» [16, с. 442].

Людина хоче знати те, що можливо пізнати, і зрозуміти саму себе. Проблема розуму та екзистенції – це проблема унікального та універсального, єдиного і загального. І Ясперс вирішує її на ґрунті комунікації. Адже поза комунікацією неможлива і людська свобода, яка і є в філософії К. Ясперса екзистенцією. Людина вільна, коли вільний і Інший. Мислитель говорить, що ізольоване або ізолююче себе самотуття залишається простою можливістю або перетворюється в ніщо. Таким чином, Ясперс відкриває «екзистенціальну комунікацію», як форму з'єднання розуму та екзистенції. Якщо екзистенція – це буття, то розум вносить в неї початок розуміння, освітлення темного буття.

Дослідник О. Б. Белозьоров говорить, що «людське буття передбачає наявність можливості передавати необхідні інформаційні повідомлення через спілкування з людьми у вільному діалозі своєї необ'єктивованої екзистенції і безумовного сприйняття екзистенції співрозмовника. В результаті цього, з'являється можливість чути і сприймати думки і почуття інших людей і відповідно бути почутим самому. У контексті такої комунікації виникає процес взаємного відкриття індивідуального світу людини через співпереживання і ціннісне сприйняття іншого. При цьому провідними мотивами стають трансцендентне, невловиме, що існує неявно, незримо. У такій ситуації надчуттєві, необ'єктивовані екзистенції розцінюються суб'єктивним розумом, в якості реальності, яка індивідуально сприймається людиною. У подібній комунікативній взаємодії розум осягає екзистенцію іншої людини, в результаті чого з'являється можливість зіставлення і узгодження екзистенції і розуму через спілкування. У зв'язку з цим можливість загальнолюдської комунікації, як таємного, особистісного спілкування, при якому людина осягає свою справжню сутність і орієнтована на досягнення істини, визначається і отожднюється з розумом, який за допомогою проявів своєї волі сприяє спілкуванню між людьми. Комунікація, з точки зору Ясперса, є початковим феноменом і необхідною умовою

людського існування. Вона виникає і здійснюється, як спільність взаємного свідомого розуміння лише у відносно вільному просторі» [4, с. 61]. Екзистенційна комунікація здобувається людиною тільки в результаті попереднього зосередження в самому собі, усвідомленні своїх дійсних прагнень і бажань. Людина не може стати самою собою, знайти себе, не вступивши в спілкування з іншими. Але вона також не може вступити в це екзистенційне спілкування, не побувавши на самоті з самою собою. Екзистенційна комунікація передбачає також ризик і люблячу боротьбу. Внутрішнє розкриття себе іншому, прагнення зрозуміти іншого і його внутрішнє життя, пов'язані з ризиком. Ясперс закликає ризикувати, оскільки в цьому він бачить єдину можливість власного самовираження, а також справжньої комунікації з іншими людьми.

Комунікація – це початковий феномен людського буття, стверджує дослідниця творчості мислителя П. П. Гайдено, за її розміркуваннями: «...Ми суть те, що ми суть, тільки завдяки спільності взаємного свідомого розуміння. Не може існувати людина, яка була б людиною сама по собі, просто як окремих індивід». Людське буття – завжди «буття з іншими» [6, с. 110]. Комунікація однієї екзистенції з іншою, яка нас з'єднує якимось особливим почуттям, коли ми взаємно сприймаємо іншого і співпереживаємо іншому. Людина виступає цінністю, яку ми сприймаємо не тільки за її тілесні достоїнства або за її знання і розум, за суспільну роль, яку вона відіграє в соціумі, але і за щось невлівиме, що існує понад усе, як зазвичай буває часто так, що часом ми цінуємо і любимо людину, як би «всупереч усьому», незважаючи на її недоліки. Наші незримі, необ'єктивовані екзистенції саме в такій комунікації проявляють себе одна для одної і знаходять своє живе вираження в реальності.

В екзистенціальній комунікації, – як говорить, дослідниця творчості філософа Н. М. Мерзлякова – обидва учасники взаємодії активно прагнуть до однієї мети, докладаючи при цьому всі зусилля і постають, як живі особистості, що розуміють одне одного і діють [9, с. 49].

Спілкування з іншими – на думку К. Ясперса – єдиний спосіб виявлення своєї екзистенції не тільки для інших, але і для себе самої. Коли людина відкриває свою душу іншому, вона починає краще розуміти саму себе. Людина, виділяється з усього складу універсуму, по-перше, своєю здатністю розривати безперервність каузальних зв'язків світу; по-друге, здатністю екзистувати, за допомогою переживання і усвідомлення «граничних ситуацій» прориватися до справжнього буття; по-третє, здатністю трансцендувати, володіючи свободою в стані екзистенції, досягати трансценденцію; по-четверте, здатністю самовизначитися, вибудовуючи власний проект свого способу буття у цьому світі [5, с. 8]. Комунікація дозволяє нам сприймати і цінувати «душу» іншої людини і зрозуміти її внутрішній стан, виокремлюючи кожен його відтінок. Коли я, завдяки комунікації, усвідомлюю свою і іншу екзистенцію як цінність, тоді я сама, вільно, обмежую своє свавілля по відношенню до іншого і в тому числі до себе. Свобода людської екзистенції, надана тільки самій собі, неминуче обернулася б свавіллям, якби не містила в собі якусь абсолютну основу. Лише по-справжньому, усвідомивши крихкість і кінецьність свого життя, індивід відкриває для себе трансценденцію, як те абсолютне буття, яке тісно

пов'язане з його власним існуванням і на яке він може рівнятися. Людина, як можлива екзистенція спрямована до трансцендентності. Екзистенція принципово, фундаментально відкрита для трансценденції. Хоча за змістом трансцендування завжди є «вихід», подолання себе, це зовсім не означає просторовий «вихід кудись», оскільки поза світом немає таких об'єктів, до яких «виходять». Мова тут йде про знаходження в собі тієї абсолютної основи, на яку людина могла б орієнтуватися в своєму житті. Трансценденція, як би «ззовні», але в екзистенції відчувається наявність немов би «світової нитки», що зв'яже з нею все суще. Але оскільки трансценденція – це абсолютна основа нашого життя, чи можна сказати, що трансценденція і є Бог? Якщо трансценденцію і можна назвати Богом, стверджує він, то про такого Бога нічого не можна сказати, крім того, що: 1) Він є; 2) існує безумовна вимога, яка втручається з трансценденції в цей світ через нашу свободу; 3) реальність світу володіє наявним буттям між Богом і екзистенцією [5, с. 7].

Неповторність і унікальність екзистенції заключається в тому, що вона взагалі не може бути виражена в мові. Трансценденція наповнює екзистенцію глибинним сенсом. Як стверджує мислитель, – «вірою називається свідомість екзистенції в співвідношенні з трансценденцією». Розум і віра у Ясперса виявляються реальними опорами, які не дозволяють особистості розчинитися в соціумі, в світі. Філософську віру Ясперс відрізняє від «віри одкровення». Філософія Карла Ясперса не суперечить християнським догмам. В християнському гуманізмі не розчиняється «гуманізм особистості». Філософія на відміну від віри одкровення не займається пропагандою, залишаючи за людиною право вибору. В філософії Ясперса поняття свободи спирається на трансцендентність, що відрізняє її від визначних ідей Ж.-П. Сартра і М. Гайдеггера.

У своїй монографії дослідник творчості мислителя О. Р. Бурханов – говорить про те, що «традиційну релігійну віру Ясперс запропонував замінити філософською вірою. Це віра в особливого Бога, точніше – в Абсолют, який об'єднує всіх людей, як екзистенціальних індивідів, незалежно від відмінності їх релігійних переконань. Однак філософську віру ні в якому разі не слід розуміти, як щось ірраціональне. Вона існує в союзі зі знанням і виявляє себе в мисленні і обґрунтуванні. Це віра в екзистенціальну комунікацію, в можливість досягнення більш гуманних і справедливих відносин між людьми, заснованих на їх свободі». Філософська віра – це така істина, виходячи з якої, я живу. Вона існує тільки тому, що я відчуваю себе з нею ідентичним. За своєю зовнішньою формою ця віра є історичною, проте за формою свого вираження вона не є загальнозначимою, але безумовна. У ланцюгу окремих людей, які передають одне одному факел свободи, вона здатна до нового творення. При цьому філософська віра не може стати сповіданням, її думка не є релігійним догматом [5, с. 7–8].

Як пояснює, Ясперс – «філософську віру не можна ні в якому разі сприймати, як щось ірраціональне. По суті наша віра не може сприйматися лише, як ірраціональне явище, що має негативний підтекст, вона не може бути зануренням в пільму того, що суперечить розсудку і нормам закону. Філософська віра – говорить Карл Ясперс – це знання, яке тісно пов'язане з незнанням. Він говорить, що незнання зіштовхується з буттям за

межами думки, з трансцендентним. Незважаючи, на це – на думку, Ясперса – філософська віра існує тільки в зв'язку з усвідомленням і раціональним знанням. Це віра в істину, яка просочує основи життя людини. Вона існує тільки тому, що людина ототожнюється з нею. Ознакою філософської віри, віри мислячої людини є те, що вона існує лише в зв'язку зі знанням; віра повинна розвиватися завдяки свідомості і наповненості знаннями. Буття, яке нас охоплює, двоєко: воно є світ, є буття, найдрібніша частина якого становить і сторону нашого ества; воно є і трансценденція, тобто буття, в яке ми не входимо, але яке є нашою основою. Трансценденція обступає нас з усіх боків, постійно звертаючись до нас. Ми її можемо не почути, але вона говорить з нами, вона не видима, як видимі предмети емпіричного досвіду, але вона пронизує нас. Відмовитися від трансценденції – значить замкнути себе в емпіричному світі речей і самого себе знати тільки, як емпіричне існування «Dasein». Але людина завжди більше того, що вона знає про себе, більше, ніж вона є в своїй життєдіяльності [10, с. 146].

У висновку представлені теоретичні підсумки історико-філософської реконструкції екзистенціального змісту проблеми існування людини в філософських поглядах Карла Ясперса, які в узагальненому вигляді відображають реалізацію цілей, завдань і отримані наукові результати дослідження.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати: показано, що екзистенція – це індивідуальне, одиначне, конкретне, історичне буття кожної людини. Людське існування, не визначається зовнішніми факторами – тільки індивідуальністю людини. Екзистенцію потрібно пропускати через себе, її потрібно розуміти і відчувати, а не тільки знати; обґрунтовано, що шлях до справжнього людського існування прихований в комунікації. Лише в абсолютно відкритій екзистенціальній комунікації існування в присутності Іншого одночасно стає розкритим самому собі, і лише в цьому розкритті воно стає по-справжньому екзистенційним. Воно не може здійснитися інакше, ніж у вирішальній зустрічі з Іншим екзистенціальним існуванням в процесі діалогу. Цей процес розкриття відбувається не в ізольованому існуванні, а лише в присутності Іншого. Як одиначне «я» для себе воно вважається не розкритим, не дійсним (несправжнім). Людина є екзистенціальним існуванням. Особистісне буття – буття самої людини – це екзистенціальне існування, яке є справжнім, а масове буття, яке є також особистісним буттям, але без екзистенціального змісту вважається несправжнім; виявлено те, що існування неможливе без трансценденції. Екзистенціальне існування є трансценденція. Яка пов'язана з прагненнями вийти за власні межі. Трансценденція – це унікальна дивовижна властивість людини. Трансцендування – процес переходу через кордон, просочування, тунелювання. В свідомості людини існує перспектива для майбутньої думки. Думка тече планомірно. Відбуваються нелінійні процеси, працює сценарій думки, направленої на майбутнє. Відбувається вибудовування можливості – проєктів, відносно власного існування. Буття розкривається лише в можливості, яка дана людині і водночас обмежує наші людські можливості.

Перспективи подальших досліджень. Головним завданням є подолання і усунення проблеми – сучасної

«духовної ситуації», яка виражається в розрізненості, «розірваності» суспільства, роз'єднаності людства. Вихід із даної ситуації Карл Ясперс бачить в єдності, яка можлива тільки завдяки участі екзистенції і комунікації. В системі суспільного буття в людини завжди існує можливість виходу за межі соціального світу, в якому все підлаштовується під певні догми. Екзистенціальне філософствування є одним із способів виходу з даної ситуації, яке повинно використовувати тільки об'єктивні знання і завдяки мисленню дозволяє отримати можливість до «екзистенціального прояснення», до комунікації, що в результаті призводить до «виявлення і знаходження самої себе». Людині насамперед властиве прагнення до осягнення самої себе. «Життєвий інстинкт» примушує людину «ставати самою собою». Як носію можливості «екзистенціального прояснення» людина прагне до «справжньої комунікації». Лише в «справжній комунікації» проявляється імманентно притаманна орієнтація суспільства до єдності. Не менш важливою за Ясперсом є самокомунікація, яка є зверненістю людини до самої себе. В стані самокомунікації людина звертається до свого буття і тим самим створює перспективи для розуміння «Іншого». Комунікація набуває колосального значення для всього суспільства в цілому, а не тільки для окремої, одиначної особистості.

Тільки через «іншого» людина може виявити справжнє відношення до себе. В подальшій перспективі все залежить тільки від людини і її вибору від її бажання не уникати, а створювати умови і прагнути до «справжньої комунікації», в якій вона мала б змогу визначитися з сенсостверджувальними орієнтирами та знайти власну «життєву основу».

Список використаних джерел

1. Jaspers K. Philosophy of Existence / K. Jaspers. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1995. – 220 p.
2. Kurt Salamun and Gregory J. Walters – Karl Jasper's Philosophy: Expositions & Interpretations. – Amherst and New York: Humanity – Books, 2008. – 410 p.
3. Wallraff Charles F. – Karl Jaspers: an introduction to his philosophy. – Princeton – N.J.: Princeton University Press, 1970 – 232 p.
4. Белозьоров О. Б. Поняття комунікації в екзистенціальній філософії Карла Ясперса // Вісник КГУ ім. М. О. Некрасова. – Кострома, 2011. – №3. – С.58–62.
5. Бурханов О. Р. Людина і її екзистенція в філософії Карла Ясперса // Вісник Нижньовартівського державного університету. – Скатеринбург, 2014. – С.1–8.
6. Гайденок П. П. Людина і історія в світлі «філософії комунікації» Карла Ясперса // Людина і її буття як проблема сучасної філософії. – Москва: МДУ, 1978. – С.98–145.
7. Гайденок П. П. Людина і історія в екзистенціальній філософії Карла Ясперса // Ясперс К. Сенс і призначення історії. Переклад з німецької мови. – Москва: Політвидав, 1991. – 527 с. – Серія (Мислителі ХХ-го століття). – С.5–26.
8. Демченко Л. М., Карпеева К. В., Осипова Ю. С. Проблема єдності екзистенціальної комунікації і екзистенціального прояснення в філософії Карла Ясперса // Вісник ОДУ. – №1 / Січень – Т.1. Гуманітарні науки. – Оренбург, 2006. – С.25–34.
9. Мерзлякова Н. М. Проблема екзистенції в «філософії існування» Карла Ясперса // Вісник Ленінградського державного університету. – ЛДУ ім. О. С. Пушкіна. – СПб., 2009. – С.47–56.
10. Мудрагей Н. С. Комунікація як міра людини (відродження Ясперса) // «Філософія науки і техніки». – 2012. – С.143–155.
11. Перов Ю. В. Проєкт філософської історії філософії Карла Ясперса // Ясперс К. Всесвітня історія філософії. Вступ. – СПб.: «Наука», 2000. – С.5–50.
12. Перцев О. В. Ранній Ясперс: народження екзистенціалізму із духу психіатрії // Перцев О. В., Черепанова К. С. – Сова Мінерви

над мурашником / Нариси життєвої філософії. – Скатеринбург, 2003. – С.28–65.

13. Ясперс Карл. Витоки історії і її ціль // Ясперс К. Сенс і призначення історії. – Москва: «Республіка», 1994.

14. Ясперс Карл. Духовна ситуація часу // Ясперс К. Сенс і призначення історії. – Москва: «Республіка», 1994. – С.288–419.

15. Ясперс Карл. Філософська віра // Ясперс К. Сенс і призначення історії. – Москва: «Республіка», 1994.

16. Ясперс Карл. Сенс і призначення історії / Переклад з німецької мови: М. І. Левіної – Серія (Мислителі ХХ-го століття) – друге видання. – Москва: Видавництво – «Республіка»; «Політвидав», 1991; 1994. – 527 с.

17. Ясперс Карл. Вступ до філософії / Переклад з німецької мови: О. В. Михайлова. – Мінськ: «Пропілеї», 2000. – 192 с.

18. Ясперс Карл. Всесвітня історія філософії. Вступ / Переклад з німецької мови: К. Лощевський. – СПб.: «Наука», 2000. – 272 с.

19. Ясперс Карл. Книга І. Філософія. Філософське орієнтування в світі / К. Ясперс / Переклад з німецької мови: А. К. Судакова. – Москва: Канон+, РООІ – «Реабілітація», 2012. – 384 с.

20. Ясперс Карл. Розум і екзистенція / К. Ясперс / Переклад з німецької мови: А. К. Судакова. – Москва: Канон+, РООІ – «Реабілітація», 2013. – 336 с.

References

1. Jaspers K. Philosophy of Existence / K. Jaspers. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1995. – 220 p.

2. Kurt Salamun and Gregory J. Walters – Karl Jasper's Philosophy: Expositions & Interpretations. – Amherst and New York: Humanity – Books, 2008. – 410 p.

3. Wallraff Charles F. – Karl Jaspers: an introduction to his philosophy. – Princeton – N.J.: Princeton University Press, 1970 – 232 p.

4. Bjeloz'orov O. B. Ponjattja komunikacij' v ekzistencial'noj filosofiji' Karla Jaspersa // Visnyk KGU im. M. O. Nekrasova. – Kostroma, 2011. – №3. – S.58–62.

5. Burhanov O. R. Ljudyna i i'i' ekzistencija v filosofiji' Karla Jaspersa // Visnyk Nyzhn'ovartovs'kogo derzhavnogo universytetu. – Jekaterynburg, 2014. – S.1–8.

6. Gajdenko P. P. Ljudyna i istorija v svitli «filosofii' komunikacij'» Karla Jaspersa // Ljudyna i i'i' buttja jak problema suchasnoi' filosofiji'. – Moskva: MDU, 1978. – S.98–145.

7. Gajdenko P. P. Ljudyna i istorija v ekzistencial'noj filosofiji' Karla Jaspersa // Jaspers K. Sens i pryznachennja istorii'. Pereklad z nimec'koi' movy. – Moskva: Politvydav, 1991. – 527 s. – Serija (Myslyteli XX-go stolittja). – S.5–26.

8. Demchenko L. M., Karpejeva K. V., Osypova Ju. S. Problema jednosti ekzistencial'noi' komunikacij' i ekzistencial'nogo projasnennja v filosofiji' Karla Jaspersa // Visnyk ODU. – №1 / Sichen' – T.1. Gumanitarni nauky. – Orenburg, 2006. – S.25–34.

9. Merzljakova N. M. Problema ekzistencii' v «filosofiji' isnuvannja» Karla Jaspersa // Visnyk Leningrads'kogo derzhavnogo universytetu. – LDU im. O. S. Pushkina. – SPb., 2009. – S.47–56.

10. Mudragej N. S. Komunikacija jak mira ljudyny (vidrozhennja Jaspersa) // «Filosofija nauky i tehniki». – 2012. – S.143–155.

11. Perov Ju. B. Proekt filosof's'koi' istorii' filosofiji' Karla Jaspersa // Jaspers K. Vsesvitnja istorija filosofiji'. Vstup. – SPb.: «Nauka», 2000. – S.5–50.

12. Percev O. B. Rannij Jaspers: narodzhennja ekzistencializmu iz duhu psyhiatrii' // Percev O. B., Cherepanova K. S. – Sovja Minervy nad murashnykom / Narysy zhyttjevoi' filosofiji'. – Jekaterynburg, 2003. – S.28–65.

13. Jaspers Karl. Vytoky istorii' i i'i' cil' // Jaspers K. Sens i pryznachennja istorii'. – Moskva: «Respublika», 1994.

14. Jaspers Karl. Duhovna situacija chasu // Jaspers K. Sens i pryznachennja istorii'. – Moskva: «Respublika», 1994. – S.288–419.

15. Jaspers Karl. Filosof's'ka vira // Jaspers K. Sens i pryznachennja istorii'. – Moskva: «Respublika», 1994.

16. Jaspers Karl. Sens i pryznachennja istorii' / Pereklad z nimec'koi' movy: M. I. Levinoi' – Serija (Myslyteli XX-go stolittja) – drugie vydannja. – Moskva: Vydavnyctvo – «Respublika»; «Politvydav», 1991; 1994. – 527 s.

17. Jaspers Karl. Vstup do filosofiji' / Pereklad z nimec'koi' movy: O. V. Myhajlova. – Mins'k.: «Propilei'», 2000. – 192 s.

18. Jaspers Karl. Vsesvitnja istorija filosofiji'. Vstup / Pereklad z nimec'koi' movy: K. Loshhevs'kyj. – SPb.: «Nauka», 2000. – 272 s.

19. Jaspers Karl. Knyga I. Filosofija. Filosof's'ke orijentuvannja v sviti / K. Jaspers / Pereklad z nimec'koi' movy: A. K. Sudakova. – Moskva: Kanon+, РООІ – «Реабілітація», 2012. – 384 s.

20. Jaspers Karl. Rozum i ekzistencija / K. Jaspers / Pereklad z nimec'koi' movy: A. K. Sudakova. – Moskva: Kanon+, РООІ – «Реабілітація», 2013. – 336 s.

Mazur M. O., master of philosophy, Department of Philosophy, Dniprovsky National University named after Oles Honchar (Ukraine, Dnipro), mazur.marina92@gmail.com

The problem of human existence Karl Jaspers's in existential philosophy

The article deals with the basic concepts of the existential philosophy of Karl Jaspers (existential, transcendence, communication). They are modes of human existence that direct us to identify its unique human self, to understanding its essence, through the hidden content of existential human beings, in which the whole range of human experiences, «boundary states» unfolds. After all, each individual personality is unique and inimitable. It is a separate individual being – an existential. Human existence is not determined by external factors, but only by individuality of a human. There is a direct link between existence and freedom, but in spite of this, existence remains open for transcendence. Freedom is the key existential in human consciousness and is located on the verge of existential and transcendence, which for it's turn means going beyond its own limits and the search of life benchmark. Personal being – is considered true when it is filled with the existential content and finds its expression in full only in «true» interpersonal communication, which acts as a peculiar of «therapy of the soul».

Keywords: *existence, freedom, being, transcendence, marginal situation, sense of life, communication.*

* * *

УДК 167.7:17.025

Синельнікова М. В.,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, Національний
університет «Львівська політехніка»
(Україна, Львів), sinelnikova.80@ukr.net

Етичні погляди І. Канта

Розглядається етична концепція І. Канта, яка ґрунтується на так званому «категоричному імперативові», який визнається єдиним та загальним законом моралі, необхідним та обов'язковим для виконання. Констатується, що підпорядкування цьому закону не обмежує свободу людини, оскільки єдиним його законодавцем виступає вона сама, як вільна та автономна воля. Тому не моральні принципи приводяться у відповідність з фактами людського буття, а, навпаки, саме людське буття виступає втіленням цих моральних принципів. Наголошується, що І. Кант висуває необхідні постулати практичного розуму: свободу, безсмертя душі та Бога, як спонукальні мотиви чи «заохочення» до моральної діяльності. Робиться висновок, що моральність у німецького філософа виступає єдиним мірилом людяності, певною межею, переступивши яку, особистість втрачає всі свої людські якості. Дослідження здійснюється з використанням наступних методів: логічного та історичного, категоріального аналізу та компаративістики, аналогії та наукової об'єктивності.

Ключові слова: *І. Кант, етика, німецька класична філософія, «категоричний імператив», постулати практичного розуму.*

Дві речі наповнюють мою душу все новим та зростаючим захопленням і благоговінням, чим частіше і довше я про них розмірковую: зоряне небо наді мною та моральний закон в мені.

I. Кант

На шляху розвитку етики важко обійти увагою постать І. Канта, вплив якого на сучасну європейську культуру неможливо переоцінити, адже його поправу вважають другим, після Платона, генієм, який назавжди змінив хід філософської думки Європи, а згодом і всього світу. Як влучно зауважує відомий філософ сучасності Ю. Хабермас, ми всі «живемо не в епоху постмодерної